

METODE NECONVENȚIONALE ÎN ORELE DE LIMBA ROMÂNĂ

Galeș Iuliana

Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” Timișoara

Despre strategiile didactice se vorbește astăzi în termeni de metode moderne, eficiente, tehnologizate, interactive, de grup etc. De fapt, contează ca fiecare metodă să fie folosită la timpul potrivit, în dozajul potrivit, urmărindu-se niște obiective de învățare și folosindu-se niște conținuturi potrivite. În acest eseu ne propunem să prezentăm câteva metode nonformale care pot fi utilizate în orele de limbă și comunicare și anume teatrul, în forma teatrului propriu-zis și a teatrului de umbre, respectiv metoda storytelling asociată altor metode deja cunoscute majorității cadrelor didactice. De asemenea, deoarece vorbim destul de des de utilizarea tehnologiei informatice în cadrul orelor, vom aborda și modul în care acestea pot fi introduse în cadrul orelor.

Pentru însușirea regulilor gramaticale, a tiparelor de analiză și a informațiilor de tip axiomă sunt potrivite exercițiul și prelegerea interactivă. Pentru exersarea comunicării, a exprimării orale, trebuie create contextele potrivite. De aceea teatrul propriu-zis, cel de păpuși și cel de umbre pot fi formule eficiente prin care toți copiii pot să-și înfrângă teama de ridicol, de prezentare în public, de comunicare cu celălalt. Nu este vorba doar de reprezentarea propriu-zisă, ci și de momentele premergătoare ale construirii textului. Psihologii, și nu numai, au folosit această formă de artă în cultivarea și încurajarea exprimării, de aceea folosirea ei în cadrul orelor de limbă și comunicare dă rezultate.

O problemă reală a elevilor noștri este comunicarea orală și socială, în consecință se vorbește de disciplina „Comunicare în limba română”, „Limbă și comunicare” etc. Opinia conform căreia trebuie să știi foarte bine tot ce înseamnă morfologie și sintaxă, precum și obligația de a cunoaște un număr foarte mare de cuvinte a dus la un formalism excesiv. Elevul știa tiparele analizei gramaticale, știa numeroase cuvinte arhaice, regionale sau neologice pe care nu le utiliza decât la testul pe care trebuia să-l rezolve la școală. Un semn al acestui exces de „obiectivitate gramaticală și științifică” este soluția pe care o dau unii profesori în comentarea unui titlu. De exemplu, o metaforă este comentată făcându-se analiza gramaticală a cuvintelor componente, probabil și din dorința de a umple spațiul minim cerut, respectiv de a părea o interpretare mai doctă. Acest exces didactic duce la agravarea problemelor de comunicare fie datorită adoptării unui limbaj de lemn, tipizat, fie evitării de a participa la discuție pentru că „nu știm cum să spunem,..”. La aceste aspecte se adaugă și propriile deficiențe cu care vin copiii din familie, din mediul apropiat: gestionarea emoțiilor, necunoașterea unor formule și moduri de adresare ș.a.m.d. Manualele oferă niște modele de discuții, niște începuturi de dialog și niște teme care devin neproductive datorită specificului lor limitat. De exemplu, doi colegi vorbesc la telefon despre teme pentru ziua următoare. Conversația se termină în două replici. „Discuția din magazin” se reduce la minimul obligatoriu. De aceea teatrul poate oferi soluții. Nu este vorba de acel spectacol festiv, programat cu vreo ocazie anume, care trebuie să iasă perfect pentru publicul format din părinți și oficialități și care trebuie să aibă un subiect serios, clasic. Este vorba despre acel teatru creat cu copiii în care repetițiile înseamnă plăcere, modificare textului, intervenții spontane etc. Teatrul interactiv propune situații provocatoare atât pentru actori, cât și pentru public. Acesta trebuie să aleagă continuarea piesei, actorii trebuie să admită alegerea publicului. Dar acest lucru presupune o capacitate de comunicare deosebită, tineri pentru care ieșirea din tipare să nu fie o problemă.

Teatrul de umbre, însă, și teatrul de păpuși „ascund” actorul, acesta fiind protejat de mască sau de ecranul alb al punerii în scenă. „Așadar pentru o piesă de teatru de umbre avem nevoie de

un ecran opac, o sursă de lumină, o serie de "marionete" care pot fi construite din materiale diferite și... bineînțeles, artiști- mânători care urmează să dea viață personajelor. La o primă vedere, un spectacol de teatru de umbre, poate să pară ca un film de animație "în direct", în care siluetele personajelor și decorului "curg" într-o serie de cadre succesive. Un spectacol de teatru de umbre porneste de la cuvintele unui text. Acest text poate fi creat în cadrul echipei de lucru, pornind de la o experiență reală, prin diferite metode, sau pur și simplu poate fi preluat din diferite surse. Efortul principal în cadrul procesului de învățare nonformală este "traducerea" textului într-o succesiune dinamică de imagini, astfel încât mesajele cheie să fie transmise cât mai eficient. Complexitatea forței de comunicare a imaginii face ca mesajele din textul inițial să capete noi sensuri metaforice, uneori greu de anticipat, astfel realizarea unei piese de teatru de umbre presupune multă grijă și responsabilitate. Participanții la activități în care teatrul de umbre este folosit ca metodă de învățare nonformală ajung să înțeleagă, să stăpânească și să transmită un tip de comunicare alternativă care îi poate ajuta să evalueze într-un mod critic constructiv toate mesajele la care sunt expuși zilnic. Provocările din timpul procesului de învățare sunt datorate descoperirii limitelor comunicării vizuale ale unor idei sau situații aparent clare în universul cuvintelor scrise și modalităților în care aceste limite pot fi depășite. Transferul textului în limbaj vizual, dezvoltă artiștilor de ocazie, un fel complex de a gândi și de a observa realitatea. Până la urmă "o simplă imagine spune mai mult decât o mie de cuvinte". Totodată participanții la un proiect cu teatru de umbre își dezvoltă abilitățile de cooperare și de coordonare astfel încât, emoționând publicul, să îl ajute să recepteze mesajele textului inițial. Tot acest efort conduce la modelarea pozitivă a spiritului de echipă, la o atitudine mai implicată, mai responsabilă social." Am preluat prezentarea acestei forme de exprimare și metode didactice deopotrivă de pe site-ul „nonformalii.ro”, site care promovează metode alternative folosite mai degrabă în atelierelor de lucru ale tinerilor. Se va spune că în acel context se pot folosi orice metode, în timp ce mediul școlar limitează temporal și spațial. Este adevărat într-o oarecare măsură, dacă ne gândim la felul rigid în care noi, profesori și părinți, vedem încă învățarea: liniște deplină, parcurgerea cu strictețe a manualului, cantitatea cât mai mare a exercițiilor ca asigurare că „se face treabă” etc. Teatrul care presupune implicare directă în alegerea, reconstruirea sau construirea textului, conceperea materialelor, jocul scenic etc încurajează comunicarea și creativitatea dincolo de șabloanele pe care generații întregi le-au folosit tocmai în vederea dezvoltării personale.

O altă strategie în sprijinul comunicării și al învățării este și exercițiul complex de audiere, apoi transpunerea într-o formă grafică, verbală sau teatrală a unui text literar. Activitatea în grupe a elevilor le aduce acestora nu doar un plus de idei, ci și un exercițiu al conlucrării, al responsabilității față de un grup și creează deprinderi transferabile în alte situații de comunicare. Preluăm de pe același site descrierea metodei storytelling : „Metoda Storytelling sau Arta povestirii este o metodă ce are ca punct central povestea, un traseu narativ în care personajul central urmează un șir de etape prestabilite. **Povestea** nu poate să existe însă, fără **povestitor** și **public**. Dialogul dintre aceste trei elemente face ca aceasta metodă să poată fi folosită atât în scop formativ/educațional, cât și terapeutic. Principiul de la care pornim este că oricine poate spune o poveste. Există povești proprii, există cele consacrate, și, cu siguranță, există povești nescrise ce pot fi create chiar în momentul utilizării metodei. Ele implică emoții, valori, experiențe individuale și de grup, probleme și, cu siguranță, multiple soluții. Povestea nu este însă doar a povestitorului. Ea există pentru a fi transmisă, transformată, recreată. Fiecare persoană implicată în proces parcurge, la fel ca și eroul însuși, un traseu inițiativ, unul de învățare. Procesul implică 3 etape: pregătirea publicului pentru poveste (introducerea în temă), povestea în sine (incluzând elemente legate de voce, tonalitate, obiecte utilizate) și ieșirea din poveste (creație, reflecție, punere în scenă). Este o metodă participativă ce implică publicul în toate cele trei etape. Familiaritatea cu ideea de poveste face ca metoda să aibă aplicabilitate la un public variat din punct de vedere al vârstei și al contextului social, cultural și economic. Se poate utiliza atât în lucrul cu copiii, cât și cu adulții, cu grupuri defavorizate, ca mijloc terapeutic, dar

și ca mijloc de formare sau dezvoltare a unei culturi organizaționale. Cu toții ascultăm povești în copilărie. Povestea construiește un mediu în care ascultătorii se simt în siguranță, pot reflecta asupra experiențelor proprii și iniția dialog cu ei înșiși sau cu ceilalți, fără ca acest lucru să presupună de la început ieșirea din zona de confort. Totul se întâmplă treptat, implicarea depinde de deschiderea fiecărui participant. Metoda poate facilita accesul ascultătorilor într-un spațiu necunoscut fie el fizic sau psihic. Poate relatea povestea unei urbe, a unei instituții (școala, muzeu, bibliotecă etc). Traseul inițiativ al eroului poate avea rolul de a introduce ascultătorii într-un context nou, implicându-se într-un proces transformativ și empatic. Motive pentru a alege să utilizăm povestea în lucrul cu publicul țintă sunt nenumărate. Cei implicați în proces își dezvoltă abilități de ascultare activă și capacitatea de concentrare, puterea de observație, capacitatea de acceptare și receptivitatea la situații noi și, în același timp, reflectarea asupra propriilor experiențe și rezolvarea de probleme.” După cum se vede este o metodă utilă și în cunoașterea elevilor și în cultivarea exprimării și creativității. Concret, povestitorul începe o poveste. Ea se construiește prin participarea mai multor persoane la realizarea unui text pe care mai apoi îl pot pune în scenă.

O variantă a creării poveștilor are la bază muzica. Tinerii, împărțiți în echipe de câte 4-5 persoane, ascultă diverse melodii, de preferință fără text. Pot dansa, gesticula, fredona în timpul ascultării. Când melodia este întreruptă, fiecare membru al fiecărei echipe va nota câte un cuvânt sugerat de melodie pe o foaie aflată într-un colț al încăperii. Vor fi atâtea foi câte echipe se formează și, după fiecare melodie echipa va nota cuvintele pe altă foaie. Numărul melodiilor depinde de propunător, dar momentul este eficient maxim 10 minute. El presupune și relaxare și curiozitate pentru ce va urma. După acest moment fiecare echipă va primi una dintre foi și va trebui să creeze o poveste utilizând cuvintele notate pe foaie. De asemenea, momentul nu se va prelungi foarte mult, maxim 15 minute, deoarece echipele vor face schimb de povești, fiecare trebuind să pună în scenă povestea altora. Pentru punerea în scenă trebuie lăsat un timp mai lung. Dacă nu este posibil să existe două ore consecutive, atunci parte aceasta se poate lăsa pe altă zi. Bineînțeles că timpul va fi ajustat în funcție de dinamica grupului, dar moderatorul nu trebuie să lase foarte mult timp la dispoziție pentru că scopul principal va fi exprimarea verbală și nonverbală, originalitatea și nu perfecțiunea stilistică a textului.

Pentru analiza unui text literar se poate apela exprimarea plastică. De regulă liceenii sunt reticenti la început, dar apoi începe să le placă. Metoda e simplă: se fac grupe de 3-4 elevi. Li se dă același text sau texte diferite ale aceluiași autor pe care trebuie să le prezinte și într-o formă grafică. Se poate vedea astfel felul cum au înțeles textul, cum au selectat informațiile esențiale, cum știu să-și prezinte și să-și susțină produsul. O astfel de abordare exclude analiza stilistică, comentariu critic al textului, dar are ca efect o mai bună înțelegere a literaturii, plăcerea de a lucra în grup și apropierea de text.

În concluzie, lucrarea își propune să exemplifice posibile strategii didactice aplicabile în cadrul orelor de limbă și comunicare și nu numai. Metodele eficiente, interactive, au existat întotdeauna, rămâne doar ca profesorul să le redescopere, să le pună în valoare și să găsească noi combinații potrivite elevilor de astăzi.